

Gastcolumn

■ Martijn Leenknecht

Dr. M.J.M. Leenknecht is onderwijskundige bij HZ University of Applied Sciences (Hogeschool Zeeland), extern lid examencommissie Academie Paramedische Studies HAN, en oprichter en mede-coördinator van het landelijke Platform Leren van toetsen. Hij schrijft deze column op persoonlijke titel.
E-mail: m.j.m.leenknecht@hz.nl

Mensen vormen culturen en culturen vormen mensen

De titel van deze column is een mooi voorbeeld van een chiasme. De mantra van Jitske Kramer, corporate antropologe, vormt een kruisstelling, waarbij twee woorden in omgekeerde volgorde worden herhaald. Ik zag Jitske aan het werk tijdens de afsluitende keynote-lezing van het Congres Toetsen en Examineren in het Hoger Onderwijs 2021 in het Beatrixtheater in Utrecht. In eerst instantie dacht ik nog, waarom vragen ze een corporate antropologe als keynotespreker voor dit congres over toetsen? Maar het bleek eigenlijk heel logisch. Haar mantra is blijven hangen bij mij. Wellicht kwam dat ook doordat ze haar mantra ongeveer na iedere zin herhaalde. Hoe dan ook, ze heeft gelijk. Mensen vormen culturen en culturen vormen mensen.

Al bij het lezen van de titel van de keynote op de programmaflyer was mijn interesse gewekt, want cultuur en cultuurverandering is een onderwerp dat mijn aandacht heeft. In het onderwijs hebben we de mond vol van een toetsrevolutie, een toetstransitie, of hoe je het ook wilt noemen. Het draait om een omslag in het inzetten van toetsen en beoordelen, van aftoetsen van studenten naar toetsen die het leerproces stimuleren. Of zoals ik het zelf graag formuleer, het doel is leren van toetsen (zie ook www.lerenvantoetsen.nl). Steeds meer groeit het besef dat zo'n omslag niet 1-2-3 gemaakt is, maar een lange adem vraagt. Het is een cultuurverandering: op weg naar een feedbackcultuur.

De inzichten van een antropologe komen dus als geroepen. En die inzichten, samengevat in Jitske's mantra, heb ik in de afgelopen maanden meerdere keren ingezet. Bijvoorbeeld toen ik feedback gaf op het plan van aanpak van één van mijn SKE-cursisten (Senior Kwalificatie Examinering). Deze cursisten gaan gedurende een studiejaar aan de slag met toetsvraagstukken op het niveau van het curriculum. Dat varieert van het in kaart brengen en analyseren van het toetsprogramma tot het bijdragen aan de professionalisering van collega's op het vlak van toetsbekwaamheid. In het plan van aanpak beschrijven de cursisten de opdrachten waarmee ze aan de slag gaan, gekoppeld aan hun persoonlijke leerdoelen. Eén van mijn cursisten had zichzelf als opdracht gesteld om een feedbackcultuur te vormen binnen het team. Dat is een heel nobel stre-

ven, dat ik toejuich, maar dat wel erg ambitieus is om te bereiken binnen een SKE-leertraject van een studiejaar. Ik zei in reactie op dit plan: “let op, mensen vormen culturen en culturen vormen mensen”. Een feedbackcultuur neerzetten, doe je samen en vraagt tijd en dialoog.

Als we willen toewerken naar een feedbackcultuur, dan is het ook handig te weten waaraan we een feedbackcultuur kunnen aflezen. Hoe meten we of er een feedbackcultuur is of niet? En wanneer kan je spreken van een goede feedbackcultuur? Met die vraag stoeien drie studenten Onderwijswetenschappen van de Open Universiteit die ik begeleid bij hun scriptie. Ze onderzochten hoe we de ontwikkeling naar een feedbackcultuur op gang kunnen brengen. Ik adviseerde hen: “kijk voor je meting van de cultuur naar de mensen, want mensen vormen culturen en culturen vormen mensen”. Een cultuur is een abstract gegeven, maar veranderingen in denkpatronen, gedrag, en attitudes van mensen zijn een stuk concreter en makkelijker meetbaar.

En dat sluit aan bij mijn voorlopige werkdefinitie van een feedbackcultuur: een wederzijdse afhankelijkheid en gedeeld vertrouwen in de kracht en noodzaak van feedback die tot uitdrukking komt in gedrag én daardoor ook weer wordt versterkt. Je vraagt om feedback en geeft actiegerichte feedback en daarmee lok je dit gedrag ook uit bij anderen. Je zou eigenlijk kunnen zeggen: cultuur vormt feedback en feedback vormt cultuur (toegegeven, het mantra van Jitske bekt beter). ■

Gesignaleerd

Eindtoets basisonderwijs wordt 'doorstroomtoets' en gaat naar februari

NOS Nieuws – 9 februari

De huidige eindtoets in het basisonderwijs wordt in 2024 'een doorstroomtoets', die wordt gehouden nadat de basisschool de leerlingen een voorlopig schooladvies heeft gegeven. De doorstroomtoets kan leiden tot een hoger definitief schooladvies. Ook komt er één aanmeldmoment voor de middelbare school: de week voor 1 april. De doorstroomtoets zal ruim daarvoor worden gehouden, in februari. Nu is de aanmelding nog voor de eindtoets, die daardoor als 'mosterd na de maaltijd' wordt ervaren. De Eerste Kamer heeft gisteren met de wijzigingen ingestemd. Ze moeten leiden tot meer kansengelijkheid bij de overgang van het basis- naar het voortgezet onderwijs. Het idee is dat leerlingen die van hun basisschool een te lage beoordeling krijgen, via de toets alsnog naar een hoger schooltype kunnen. Doordat aanmelding voor de middelbare school pas na de doorstroomtoets ligt, kunnen leerlingen ook niet geweigerd worden wegens een te late aanmelding. Dat de veranderingen in 2024 worden ingevoerd, betekent dat de leerlingen die nu in groep 6 zitten er als eersten mee te maken krijgen. Voor huidige groepen 7 en 8 verandert er niets. De eindtoets wordt nu afgenomen tussen 15 april en 15 mei. Dat wordt dus vroeger, waarschijnlijk in februari. In een verder verleden was dat ook al zo, maar dat werd veranderd omdat de ervaring was dat op veel scholen na de toets in februari nauwelijks nog serieus onderwijs werd gegeven. Minister Wiersma (Primair en Voortgezet Onderwijs) erkent dat er meer nodig is om de kansengelijkheid te bevorderen. De PvdA en GroenLinks dringen aan op een driejarige brugklas, zoals de Onderwijsraad heeft geadviseerd. Het ministerie van Onderwijs is nog bezig dat advies te bestuderen.